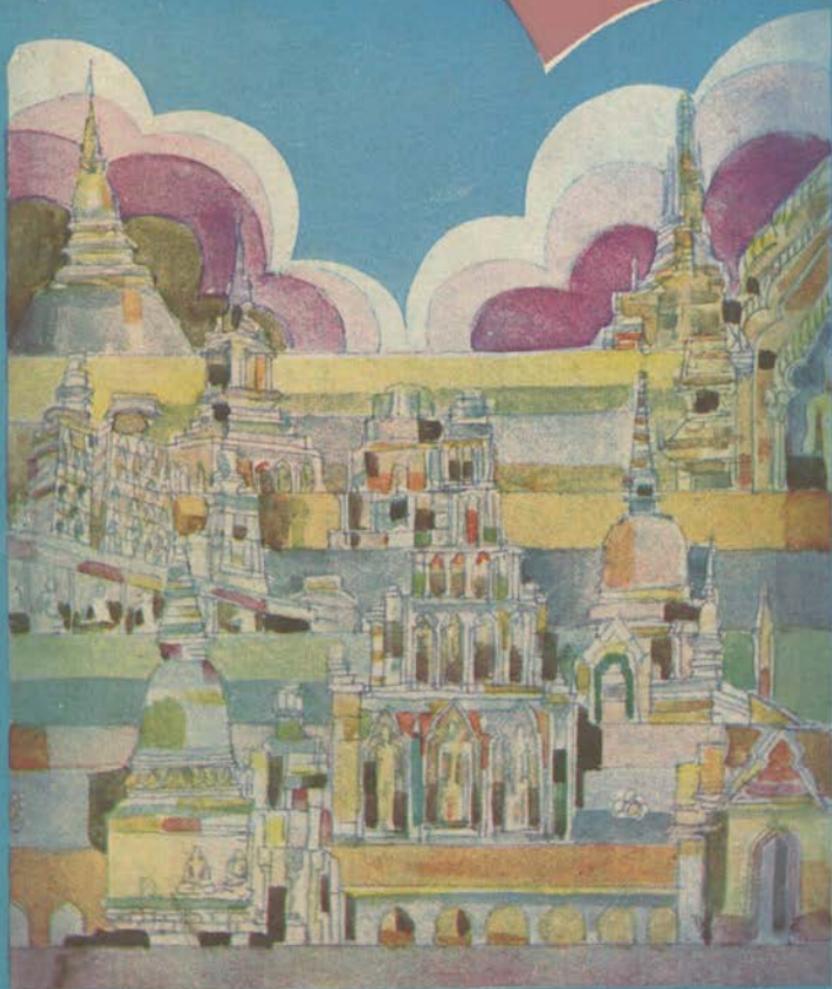

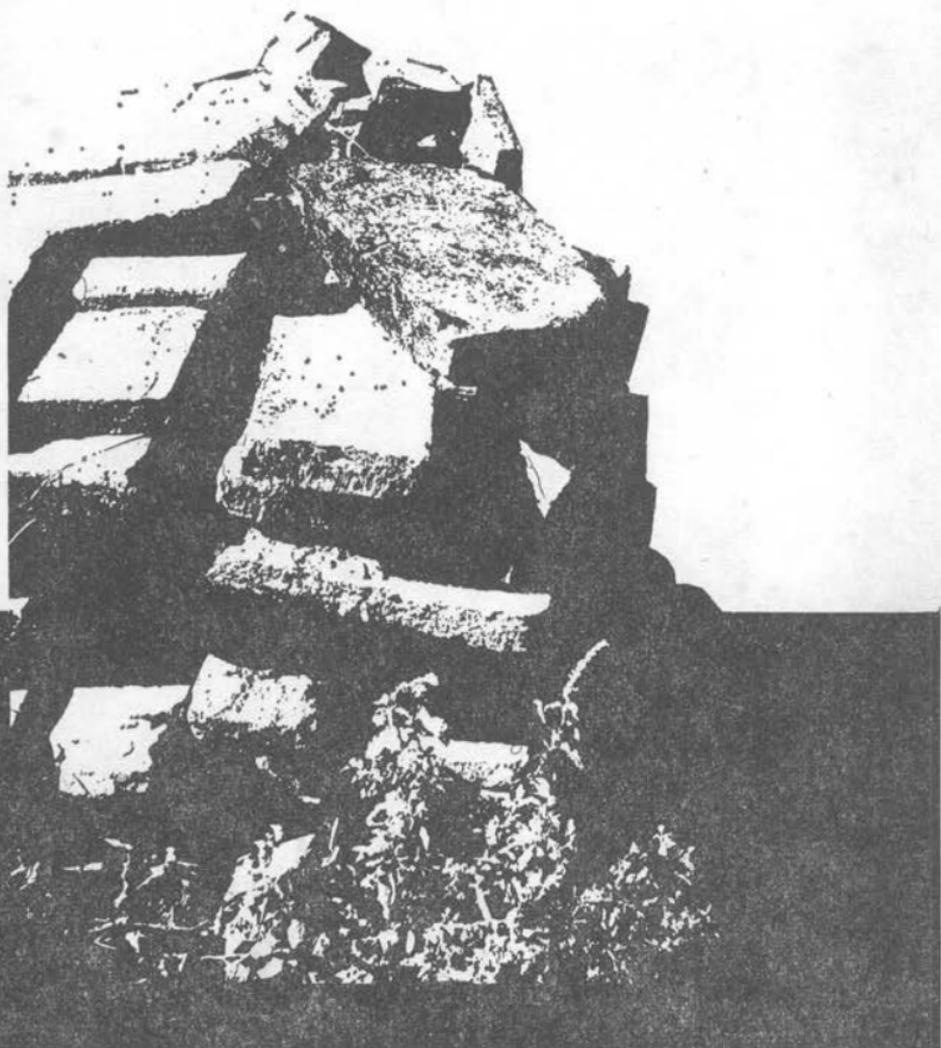
អរតក្សិល្យនករកងធម្មា

គោល បិណ្ឌុបិណ្ឌ

พระคัมภีร์ฉบับแปลภาษาไทย
ฉบับพิมพ์ใหม่

วัดร้างใต้ดิน
ที่ไม่มีคนรู้จัก

ข้าพเจ้าไม่ได้เกิดที่จังหวัดลพบุรีก็จริง แต่ชีวิตการ
เริ่มทำงานของข้าพเจ้านั้น ลพบุรีเป็นจังหวัดแรกที่ให้กับ
ข้าพเจ้า ซึ่งรวมเวลาถึง ๑๐ กว่าปีแล้ว และก็บังเอิญที่
ข้าพเจ้าเคยร่ำเรียนมาทางศิลปะ ดังนั้นเมื่อทำงานก็ต้องทำ
งานทางด้านศิลปะ ประกอบกับลพบุรีเป็นเมืองโบราณมา
หลายร้อยปีแล้ว จึงมีโบราณวัตถุสถานมากมายที่ทำให้
ข้าพเจ้าสนใจ เมื่อถึงวันหยุดข้าพเจ้าจึงได้ออกสำรวจเพื่อ
ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ข้าพเจ้าไปสำรวจตาม
โบราณวัตถุสถานเก่าๆ วัตถุที่เหลือแต่อิฐหักกากปูน
และวัตถุที่ไม่ใช่วัตถุร้าง ข้าพเจ้าก็ไม่ผ่านไป แต่อย่างไรก็
ตามก็ยังไม่ครบถ้วนทุกหนแห่ง ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้พบ
เห็นหรือทราบที่ข้าพเจ้าสนใจ เขาจึงเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ
โบราณวัตถุสถานที่เขาเคยพบเห็นมาให้ข้าพเจ้าฟัง ข้าพ-
เจ้าก็เลยได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยพบเห็นเพิ่มขึ้นไป
อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุที่ที่เหลือแม้แต่อิฐหักกาก
ปูนให้มองเห็น เพราะถูกบ้านเรือน โรงเรียน ถนน แม้
กระทั่งคอกวัว ตั้งอยู่บนวัตถุตั้งกล่าว นั่นละวัตถุตั้งกล่าวจะ

ต้องถูกรื้อเมื่อหลายปีมาแล้ว จากนั้นก็สร้างอาคารต่าง ๆ ลงไป เมื่อนานปีเข้ามาถึงปัจจุบันชื่อวัดตั้งกล่าวกก็เลื่อนไป จากความทรงจำของคนรุ่นปัจจุบันจะอยู่ในความทรงจำสำหรับคนรุ่นก่อน หรือคนที่สูงอายุเท่านั้น ยิ่งต่อไปในอนาคตด้วยแล้วจะไม่มีคนทราบเลยว่าสถานที่ที่เป็นบ้านเรือน อาคารเรียน สถานที่ราชการเหล่านั้นเคยเป็นวัดที่รุ่งเรืองมาก่อนในอดีต นอกจากจะรื้ออาคารตั้งกล่าวออกแล้วทำการขุดค้นตามหลักวิชาการเท่านั้นจึงจะทราบ แล้วใครเล่าจะกล่าว

ต่งนั้นข้าพเจ้าจะขอนำวัตรร่างที่ไม่มีคนรู้จัก ซึ่งอยู่ในตัวเมืองลพบุรีมากล่าวไว้ในที่นี้ เท่าที่ข้าพเจ้าได้สำรวจพบและมีผู้เล่ายืนยันให้ฟังบ้าง อ่านพบในหนังสือเก่า ๆ บ้าง และที่สอบถามเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรบ้าง กรมการศาสนาบ้าง ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าทางกรมศิลปากรคงจะหาโอกาสทำการขุดค้น และรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติสืบไป ถ้าไม่ทำในวันนี้ วันหน้าก็ยังมี ถ้าไม่มีคนเห็นความสำคัญไม่เห็นคุณค่าในวันนี้ แต่ในวันหน้าในอนาคตคงจะมีคนเห็นความสำคัญหรือเห็นคุณค่าบ้างเป็นแน่แล้วหลักฐานที่ข้าพเจ้านำมากล่าวในที่นี้ก็คงจะเป็นประโยชน์บ้าง

วัดแรกที่ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวถึงก่อนก็คือ **วัดสองคน** หรือ **วัดสองพี่น้อง** ซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับสถานีรถไฟลพบุรีไปทางทิศตะวันออก หรือตรงกันข้ามกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุแห่งนั้นเอง ปัจจุบันเป็นบ้านของชาวอินเดียและเป็นคอกสัตว์เสียแล้ว ข้าพเจ้าเคยสงสัยบริเวณนี้มานานแล้วเพราะเห็นเป็นเนินดิน มีซากกระเบื้องดินเผาบนผิวดินในบริเวณใกล้ ๆ กัน จนกระทั่งป่าเล็ก สุรโชติ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ บริเวณนี้ เห็นข้าพเจ้าสนใจเรื่องโบราณวัตถุสถาน จึงได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าบริเวณนั้นแหละคือวัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง เมื่อราว ๓๐ ปีเศษมาแล้วป่าเล็กเคยเห็นซากผนังวิหารเหลืออยู่ และมีต้นไม้ชนปกคลุมอยู่ด้วย แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีซากผนังวิหารตั้งกล่าวเหลืออยู่เลย และเมื่อ ๒ เดือนมานี้เจ้าของบ้านได้ขุดหลุมฝังเสาไว้ ข้าพเจ้าจึงเสียบเคียงไปสังเกตดู ก็จริงอย่างที่คิดคือเมื่อขุดหลุมลงไปก็พบแต่ซากอิฐเป็นชั้น ๆ และลองถามเจ้าของบ้านดูว่ามาอยู่ได้อย่างไร เขาบอกว่าเช่ากรรมกรศาสนาอยู่ เมื่อข้าพเจ้าไปสอบถามคุณอ่อนสา แพงแสง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรรมกรศาสนาคุณก็เป็นจริงตามนั้น บริเวณดังกล่าวนี้ถ้าหากจะทำการขุดแต่งแล้ว ก็คงจะเห็นซากของ

ฐานโบสถ์วิหาร หรือเจดีย์และอาจจะได้หลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มขึ้นก็ได้

อีกวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับวัดสองคนก็คือ *วัดมเหศวร* ซึ่งยังมีเนินดินอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัดสองคน แต่บริเวณวัดถูกตรอกโกษาตัดผ่านกลางวัด และที่เหลือก็กลายเป็นบ้านคนไปหมดแล้วคุณอ่อนสา แพงแสง เจ้าหน้าทีกรมการศาสนาเล่าว่าชาวบ้านเหล่านั้นเข้าที่วัดของกรมการศาสนาอยู่ และยังเล่าให้ฟังอีกว่า เคยพบซากศิลาแลงอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านคงจะนำไปทำส้วมหรือทำที่ล้างเท้ากันเสียหมดแล้วกระมัง หรือไม่ก็ส้วมของเจ้าของบ้านคงจะตั้งอยู่บนฐานโบสถ์วิหารหรือ เจดีย์ก็ได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นผู้อ่านจะไม่นึกสงสัยใจบ้างหรือ สำหรับวัดสองคน วัดมเหศวรอยู่ใกล้ ๆ กับวัดนครโกษา และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งทั้งสองวัดหลังนี้ ยังมีซากโบราณสถานเหลืออยู่ในสมัยโบราณอาจจะเป็นวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันทั้ง ๔ วัดก็ได้

และเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๑ ทางโรงเรียนเทคนิคลพบุรีได้ทำการก่อสร้างตึกอำนวยการและอาคารเรียนเมื่อคนงานขุดหลุมลงไปก็ได้พบพระเครื่องเป็นจำนวนมาก

จึงเกิดข้อยแย้งกัน จนเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์ในตอนนั้น
 คุณเจตนาพันธ์ ธานสุนทร ภักธารักษ์ตรีของกรมศิลปากร
 ได้ชวนข้าพเจ้าไปสำรวจดูซิว่าจะมีซากโบราณสถานหรือไม่
 และก็จริงตามที่คิด คือพบซากโบราณสถานเป็นจำนวนมาก
 ก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ ซึ่งอาจจะเป็นฐานโบสถ์หรือ
 วิหารหรือเจดีย์ก็ได้ และยังทราบเพิ่มเติมจากอาจารย์ใหญ่
 โรงเรียนเทคนิคลพบุรีและนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้างว่า
 นอกจากจะพบ พระเครื่องเป็นจำนวนมากแล้วยังพบพระ-
 พุทธรูปสัมฤทธิ์องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปปางประทานอภัย
 สมัยลพบุรีสูงประมาณ ๑ ศอก และนายช่างได้นำออกมา
 ให้ดูและให้ถ่ายภาพได้ด้วย นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังพบท่อ
 ประปาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางราว ๑๐ นิ้ว ซึ่งคงจะเป็นท่อ
 ประปาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั่นเอง จากการ
 สังเกตของข้าพเจ้ากับคุณเจตนาพันธ์ จึงคิดว่าบริเวณนี้คง
 เป็น “วัดละโว้” ตามที่มีผู้เล่าให้ฟังว่ามีวัดละโว้อยู่บริเวณ
 นั้น ซึ่งอาจจะเป็นวัดสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
 หรืออาจจะก่อนหน้านั้นขึ้นไปถึงสมัยลพบุรีสมัยทวารวดีก็
 ได้ และบริเวณใกล้ ๆ กับโรงเรียนเทคนิคลพบุรี อันเป็น
 ที่ตั้งของวิทยาลัยครูเทพสตรีนั้น ก็มีผู้เล่าว่าได้เคยขุดพบ

ผู้เล่าว่าเป็น *วัดไก่อัน* (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) มิใช่ *วัดละโว้* *วัดละโว้* น่าจะอยู่บริเวณโรงเรียนเทคนิคลพบุรีมากกว่า อย่างไรก็ตามบริเวณทั้งหมดนี้อาจจะเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดีก็ได้ เพราะสังเกตเห็นลักษณะที่น่าจะเป็นคูเมือง ในบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในบริเวณโรงเรียนเทคนิคและวิทยาลัยครูเทพสตรีก็มี ซึ่งคงจะเป็นคูเมืองคนละแห่งกับคูเมืองสมัยลพบุรีและสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสคุยกับพระครูปลัดสุทัศน์ วัดเสารงทอง ท่านเล่าให้ฟังถึงเรื่องวัดร้างอื่นๆ อีกหลายวัด เช่น *วัดไก่อัน* ซึ่งท่านเล่าว่า น่าจะอยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาลลพบุรี กับถนนนารายณ์มหาราชนั่นเอง ซึ่งปัจจุบันยังมีต้นโพธิขนาดใหญ่เหลืออยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาลลพบุรี ๑ ต้น และยังมีผู้เล่าอีกว่าเมื่อครั้งที่ก่อสร้างตึกโรงเรียนอนุบาลนั้น ได้ขุดพบซากอิฐและเศษเครื่องปั้นดินเผามากมายในบริเวณนั้นด้วย จึงน่าเสียดายที่จะศึกษาให้ทราบข้อเท็จจริงเหล่านี้ เพราะถ้าต้องการจะขุดค้นให้ทราบแน่นอนก็เห็นจะต้องรื้ออาคารเรียนโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนเทคนิคเสียก่อน จึงจะขุดค้นได้

นอกจากวัดไก่เตี้ยแล้ว ท่านพระครูปลัดสุทัศน์ ยังเล่าให้ฟังอีกว่ายังมีอีกวัดหนึ่งชื่อ *วัดไก่จัน* ซึ่งปัจจุบันถนนนารายณ์มหาราชและบริเวณที่ทำการไปรษณีย์ลพบุรีสร้างทับบนบริเวณวัดเสียหมดแล้ว เช่นกัน ซึ่งท่านพระครูปลัดสุทัศน์เล่าว่า เมื่อคราวสร้างถนนและที่ทำการไปรษณีย์ได้ขุดพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ซึ่งตรงกับข้อความที่นายตรี อมาตยกุล ได้เขียนไว้ในหนังสือจังหวัดลพบุรี เรื่อง *เจดีย์ทวารวดี* ตอนหนึ่งว่า

“... แต่สิ่งหนึ่งที่ได้พบที่เมืองลพบุรี เมื่อคราวสร้างเมืองใหม่ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ สิ่งนั้นคือเจดีย์สมัยทวารวดีแต่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เจดีย์องค์เดียวซึ่งได้พบใหม่นั้นถูกรื้อทำลายเสียในคราวที่ได้พบนั่นเอง เพราะเจดีย์นี้อยู่ในเส้นทางของถนนที่จะต้องตัดผ่านไปและการรื้อทำลายเจดีย์องค์นี้ ก็หาได้ถ่ายรูปหรือทำแผนผังไว้ให้ถูกต้องตามวิชาโบราณคดีไม่ เพราะฉะนั้นในปัจจุบันจึงไม่มีผู้ใดทราบว่ เจดีย์องค์นี้มีรูปทรงสันฐานเป็นอย่างไร

“เครื่องประดับเจดีย์องค์นี้ทำด้วยปูนปั้นแบบเดียวกันกับที่ขุดพบที่เมืองนครปฐม เช่น เศียรพระพุทธรูป เศียรยักษ์ หน้าสิงห์ ลายกระหนก ดอกจันทร์และประจายาม เหล่านี้

อยู่มากมายสิ่งที่แปลกและดั่งยิ่งในบรรดาของโบราณที่ได้พบใน
 คราวนั้นก็คือ รูปสิ่งๆ ซึ่งก่อด้วยอิฐและปูนประกอบ รูป
 ร่างลักษณะคล้ายสิ่งๆข้างอินเดีย ครั้งแผ่นดินพระเจ้าอโศก
 มหาราช (พ.ศ. ๒๗๔—๓๑๑) แต่น่าเสียดายที่ถูกขุดและขุดลาก
 ออกมาจากที่ตั้งเดิม จนตัวสิ่งๆได้แตกหักออกเป็นท่อน ๆ คง
 เหลือที่ค้อยู่เพียงท่อนหัวท่อนเดียวเท่านั้น

“ของโบราณเหล่านี้ เดิมเจ้าหน้าที่กรมยุทธโยธาทหาร
 บก ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ก่อสร้างเมืองใหม่ ได้นำไปเก็บรักษาไว้
 ในค่ายพระนารายณ์มหาราช แต่ต่อมากรมศิลปากรได้ไปขอรับ
 มาไว้ในลพบุรีพิพิธภัณฑสถาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ แล้ว . . .”

เมื่อได้อ่านข้อความที่นายตรี อมาตกุล เขียนไว้ก็
 ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายโบราณวัตถุและโบราณสถานที่
 แตกหักและถูกรื้อทำลายเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าผ่านไปที่ทำ
 การไปรษณีย์โทรเลข ลพบุรี เมื่อใดก็คิดถึงแต่เรื่องนั้น จน
 กระทั่งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าไปธุระที่ทำ
 การไปรษณีย์โทรเลขลพบุรี ได้เห็นคนงานกำลังขุดดินทำ
 รั้วของบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงเสียบ
 เคียงไปสังเกตดู ก็พบซากอิฐเป็นจำนวนมากอีกซึ่งรั้วตั้ง
 กล่าวนติดกับถนนนารายณ์มหาราช ตรงข้ามกับที่ทำการ

ไปรษณีย์โทรเลขลพบุรีพอดี ถ้าหากทางกรมศิลปากรสนใจ ก็ลองไปขุดค้นดูได้ เพราะอยู่ไม่ลึกจากผิวดินมากนัก เมื่อข้าพเจ้าเขียนมาถึงตรงนี้ก็ทำให้นึกถึงกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นมาทันที จึงขอคัดลอกมาให้ท่านผู้อ่านได้อ่านเสียก่อน ที่จะเขียนตอนต่อไป ซึ่งมีดังนี้

“การสร้างอาคารสมัยใหม่หลังนี้ คงเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่โบราณสถานนั้น เป็นเกียรติของชาติ อีฐู่เก่าแผ่นเดียวมีค่า ควรจะช่วยกันรักษาไว้ถ้าเราขาดสุโขทัย อยุธยา และกรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย . . .”

ผู้ที่สร้างอะไร ๆ บนโบราณสถานก็น่าจะสังวรณไว้บ้าง

อีกวัดหนึ่งที่ท่านพระครูปลัดสุทัศน์เล่าให้ข้าพเจ้าฟังคือ “วัดพระยาออก” ท่านบอกว่าคงจะอยู่ในเขตสนามโรงเรียนพิบูลวิทยาลัยติดกับถนนนารายณ์มหาราช เลยศาลพระกาลไปทางทิศตะวันออกไม่ไกลนัก และเมื่อมีการตัดถนนนารายณ์มหาราชผ่านวัดไก่อ่เตย และวัดไก่อ่จันก็ตัดถนนผ่านวัดพระยาออกกันเช่นกัน ปัจจุบันยังมีซากอิฐเป็น

บ่อน้ำเหลืออยู่ในเขตสนามโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย อาจจะ
เป็นบ่อน้ำของวัดพระยาออกนาก็ได้ ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าได้
พบกับคุณอ่อนสาฯ สันนิษฐานว่า วัดพระยาออกนาคืออยู่
ตรงสนามด้านเหนือของโรงเรียนพิบูลวิทยาลัยตรงประตู
ทางออกยังสังเกตเห็นเป็นเนินดินอยู่ตรงบริเวณนั้น อย่าง
ไรก็ตามบริเวณทั้งสองแห่งนี้ไม่ไกลกันนักอาจจะเป็น บริเวณ
วัดพระยาออกนทั้งหมดก็ได้

นอกจากนั้นคุณอ่อนสา แพงแสง ยังกรุณาเปิด
หนังสือทำเนียบวัดในประเทศไทย ซึ่งกรมการศาสนารวบรวม
รวมไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ให้ข้าพเจ้าดู พร้อมทั้งอธิบาย
ว่าวัดใดอยู่ที่ใดอีกด้วย สำหรับวัดร้างที่เหลือแต่ชื่อที่คุณ
อ่อนสา สันนิษฐานให้ฟังยังมีอีก ๒ วัดคือ *วัดใหม่ปราสาท*
สามยอด กับ *วัดราชอุทัย* สำหรับวัดใหม่ปราสาทสามยอด
นั้น น่าจะอยู่ใกล้ ๆ กับพระปราสาทสามยอดนั่นเองเพราะ
ชื่อวัดก็บอกอยู่ในตัวแล้ว คุณอ่อนสา สันนิษฐานว่าอาจ
จะตั้งอยู่ตรงที่สถานอนามัย ของเทศบาลเมืองลพบุรีก็ได้
เพราะตรงนั้นและบริเวณใกล้เคียงเป็นเนินดินยังสังเกตเห็น
ชัด และก็ตรงกับที่ ดร. จอง บวสเชอติเย่ ได้กล่าวใน
ตอนหนึ่งว่า “ . . . ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นแผ่นอิฐซึ่งเป็น

ลักษณะของการก่อสร้างแบบทวารวดีในการขุดเพื่อสร้างรากฐานของสถานพยาบาลแห่งใหม่ภายในเมือง . . .” เข้าใจว่าคงจะเป็นสถานอนามัยของเทศบาลเมืองลพบุรีนั่นเอง และถ้าเป็นบริเวณวัดใหม่ปรารงค์สามยอดจริง ก็อาจจะเป็นวัดที่สร้างในสมัยทวารวดีก็ได้ แต่พอมาได้เปลี่ยนชื่อให้ใกล้เคียงกับชื่อพระปรารงค์สามยอดในภายหลัง แต่ข้าพเจ้ายังสังเกตเห็นเนินดินอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของพระปรารงค์สามยอดไม่ไกลกันมากนัก ณ ที่นั้นอาจจะเป็นวัดใหม่ปรารงค์สามยอดนี้ก็ได้ แต่ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นที่กรามบ้านช่องไปหมดแล้วอีกวัดหนึ่งคือ “วัดราชอุทัย” คุณอ่อนสา บอกว่าตั้งอยู่ริมถนนกาญจนาคมทางซ้ายมือซึ่งถนนสายนี้ตั้งต้นจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุตรงไปประตูชัยจะสังเกตเห็นเนินดินทางซ้ายมือของถนนสายนี้ได้ชัดเจน แต่ปัจจุบันนี้ก็เป็นที่บ้านคนไปหมดจนไม่มีคนรู้จักว่าเป็นวัดมาก่อนเช่นกัน

นอกจากวัดแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รับความตื่นเต้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเห็นป่าเล็ก สุรโชติ ให้คนขุดบ่อเลี้ยงปลาที่บ้าน หน้าสถานีรถไฟลพบุรี ปรากฏว่าได้พบท่อประปาดินเผาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งมีขนาดใหญ่

มากก็มีความหนาถึง ๔ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางของท่อ ๒๖ ซม. ท่อหนึ่งมีความยาวถึง ๔๘ ซม. ผังอยู่ที่ติดต่อกันเป็นแนวยาว ข้าพเจ้ามองดูก็เห็นเป็นแนวยาวไปไกลมาก ข้าพเจ้าจึงแจ้งไปยังคุณเจตนพันธ์ุ ธนสุนทร ให้ไปดู คุณเจตนพันธ์ุ ก็รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบจากนั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง เขาก็ไปชุดท่อประปา^๕ไปตั้งแสดงไว้ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ แต่ท่อประปาอีกเป็นจำนวนมากยังผังอยู่ที่ติด ถ้าหากทางกรมศิลปากรต้องการจะชุดคันก็อาจจะขอเจ้าของที่ชุดคันได้ไม่ยากนัก อาจจะชุดแต่งเป็นโบราณสถานไว้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลทีเดียว ทราบว่าที่หน้าโรงเรียนบ้านหัวช้าง (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนไทยรัฐวิทยา) ทางกรมศิลปากรก็เคยชุดแต่งให้มองเห็นท่อประปา^๕ แต่ในปัจจุบันนี้ถูกดินทับถมจนไม่สามารถมองเห็นได้อีกแล้ว ถ้าหากจะคิดชุดแต่งขึ้นมาใหม่ก็คงไม่ยากนัก มิใช่ หรือ

ข้าพเจ้าก็ได้แต่ขอฝากไว้ในที่นี้เท่านั้นเอง ถ้าหากวัน^๕ยังไม่คิดที่จะทำก็หวังไว้ว่า สักวันหนึ่งข้างหน้าก็คงจะทำ เพราะหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ยังผังอยู่ที่ติดเป็นจำนวน

มาก แต่ถ้าหากรอเวลาเนิ่นนานไป หลักฐานต่างๆ อาจ
จะหมดไปเพราะผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำลายเสียหายหมดก็ได้ ❀

เมืองโบราณที่วังไผ่

คุณเจตนพันธ์ ฐานะสุนทร ภัณฑารักษ์ตรี ประจำพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นเพื่อนของข้าพเจ้าคนหนึ่ง ได้เคยออกสำรวจโบราณวัตถุสถานกับข้าพเจ้าหลายครั้ง ทั้งที่ลพบุรีและที่อ่างทอง และเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๒ นี้เอง เขาได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ภรรยาของเขาถูกส่งไปประจำที่สถานผดุงครรภ์ ตำบลบางฟุ้ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และเขาก็ได้มีโอกาสไปส่ง และไปเยี่ยมเยียนภรรยาของเขาที่นั่น และที่นั่นเอง เขาได้สนิทสนมชอบพอกับราษฎรตำบลบางฟุ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กำนันพั้ว ทางเจริญ และคุณนุ่น วราโพธิ์ สารวัตรกำนัน

เมื่อสนิทสนมชอบพอกันและคุยกัน เขาจึงสนทนากันถึงเรื่อง การรักษาโบราณวัตถุสถาน เรื่องเมืองเก่า เรื่องเมืองโบราณ ซึ่งเป็นเรื่องที่เขาถนัดเคยเล่าเรียนมา และเขาก็มีหน้าที่อยู่ด้วย เมื่อกำนันและสารวัตรกำนันได้ทราบว่าเขามีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จึงเล่าถึงลักษณะของบริเวณทุ่งนาแห่งหนึ่งในเขตตำบลบางฟุ้ง ซึ่งมีคูน้ำ

ล้อมรอบบริเวณที่นาราว ๓๐๐ ไร่ และภายในบริเวณซึ่งมี
 คูล้อมรอบนี้ มีเนินดินมากมายหลายแห่ง เมื่อคราวที่ทาง
 อำเภอทำถนนผ่านกลางบริเวณนี้ รถแทรกเตอร์ขุดดินพบ
 ซากอิฐก้อนใหญ่อยู่ตามเนินดินเหล่านั้นและพบพระเครื่อง
 ทองคำ ลูกบ๊วย รูปปั้นดินเผา และอื่นๆ หลายอย่างใน
 บริเวณนี้ ทั้งยังมีคนขุดได้ของตั้งกล่าวอยู่เสมอ เมื่อคุณ
 เจตนพันธ์ได้ฟังกำนัน และสารวัตรกำนันเล่าอย่างนั้นก็
 ตาลุกวาวเพราะลักษณะอย่างนี้ คงจะเป็นเมืองโบราณอย่าง
 แน่นอนดังนั้น เขาจึงให้กำนันและสารวัตรกำนันพาไปดู
 บริเวณดังกล่าวจากการสำรวจคูคร่าวๆ ของเขา เขาก็คิดว่า
 คงเป็นเมืองโบราณมาก่อนโดยไม่ต้องสงสัย

เมื่อคุณเจตนพันธ์ พบข้าพเจ้า ก็เล่าให้ข้าพเจ้าฟัง
 และเมื่อพบผู้บังคับบัญชา พบเพื่อนฝูง เขาก็เล่าให้ฟัง
 บางคนก็เชื่อ บางคนก็ไม่เชื่อ เพราะยังไม่ได้ไปเห็นด้วย
 ตาตนเอง ข้าพเจ้าเองก็เช่นกัน ตอนแรกข้าพเจ้าเชื่อครึ่ง
 ไม่เชื่อครึ่ง เขาทำให้ไปดู ก็ข้าพเจ้าไม่วางเสียด้วย แต่ก็
 คิดอยู่เสมอว่าจะหาโอกาสไปดูกับเขาสักครั้ง ดังนั้นเมื่อคิด
 ว่าวันอาทิตย์ที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๑๒ วางแน่นอน ข้าพเจ้า
 จึงนัดกับเขาว่า รุ่งขึ้นเช้าวันดังกล่าวไปพบกันที่ท่ารถยนต์

เพื่อจะได้เดินทางไปด้วยกัน

รุ่งขึ้นเช้าวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าตื่นแต่เช้า แต่มองไปทางไหนก็มีแต่เมฆฝนรอบบ้าน ทั้งฝนก็ตกโปรยอยู่ตลอดเวลา ไม่มีทางที่จะหยุดได้เลย กรมอุตุนิยมย์ก็แถลงว่าจะมีฝนตกตลอดวันตลอดคืน เมื่อนัดกันไว้ ข้าพเจ้าก็ต้องไปตามนัด มิฉะนั้นคุณเจตนพันธ์ จะคอยเก้อและที่นัดหมายนั้นเขาก็มาตามนัดเหมือนกัน ข้าพเจ้าจะปฏิเสธว่างดไปเถอะก็เกรงใจ ทั้งโอกาสที่จะไปก็ไม่ค่อยจะมีด้วย เมื่อตั้งใจไว้แล้วก็ต้องไป ฝนตกตลอดวันเรื่องเล็กสำหรับเราซึ่งเป็นนักโบราณคดีสมัครเล่น แต่คุณเจตนพันธ์ นั้นเขาเป็นนักโบราณคดีแท้ทีเดียว

ข้าพเจ้ากับคุณเจตนพันธ์ นั่งรถโดยสารคันใหญ่ออกจากลพบุรี ไปตามถนนสายลพบุรี—สิงห์บุรี มีคนโดยสารเพียง ๒ คนเท่านั้นเอง ฝนตกอย่างนี้ไม่มีใครเขาไปไหนกันหรอก เมื่อถึงกิโลเมตรที่ ๑๘ รถโดยสารก็เลี้ยวขวาไปตามถนนลูกรัง ผ่านวัดไล้ซึ่งมีลายภาพปั้นปูนที่ผนังวิหารอันงดงามยิ่ง แล้วรถก็ไปจอดที่วัดท่าโขลง และจากวัดท่าโขลงนี้ ก็นั่งเรือขึ้นไปตามลำน้ำบางขาบ รายการของเราแวะชมภาพเขียนที่ผนังพระอุโบสถวัดธรรมิการาม

หรือวัดค้างคาวกันก่อน เพราะมีเพื่อนเคยเล่าให้ฟังว่า ที่วัดดังกล่าวมีภาพฝาผนัง ดังนั้นจึงหาโอกาสชมเสียก่อน ทั้ง ๆ ที่ฝนกำลังตก พระภิกษุวัดนั้นก็อุตส่าห์พาไปชม จากการสังเกตพบว่า เป็นภาพเขียนสมัยรัตนโกสินทร์ คือรัชกาลที่ ๔ เมื่อได้ชมและถ่ายภาพไว้แล้ว ก็เดินทางทางเรือต่อไป จนถึงวัดบางฟุ้ง ซึ่งแปลกอยู่อย่างหนึ่ง วัดบางฟุ้งนี้ตั้งอยู่ในเขตตำบลมหาสอน ส่วนตำบลบางฟุ้งนี้ อยู่คนละฟากลำน้ำบางขาม

ที่วัดบางฟุ้งนี้ คุณเจตนพันธ์ุ พาข้าพเจ้าไปนมัสการท่านเจ้าอาวาส และขอชมโบราณวัตถุที่ท่านสะสมไว้จากผู้มามอบให้ ส่วนใหญ่ก็ได้จากบริเวณที่คิดว่าเป็นเมืองโบราณนั่นเอง ซึ่งมีตุ๊กตาสุนัขดินเผา รูปปั้นดินเผาเป็นรูปคนจูงลิง และดินเผาลูกปัด หินทูปสำหรับปั้นหม้อดิน ขวาน หินและอื่น ๆ สำหรับโบราณวัตถุเหล่านี้ ท่านเจ้าอาวาสบอกว่า อยากจะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เล็ก ๆ เพื่อให้ผู้ผ่านไปมาได้ชมกัน และคุณเจตนพันธ์ุเล่าว่า อาจารย์ชิน อยู่ที่ภัณฑารักษ์พิเศษ กรมศิลปากร เคยมาชมแล้วบอกว่า ลูกปัดที่ท่านเจ้าอาวาสนั้นเป็นลูกปัดที่แปลก และมีลักษณะคล้ายกับลูกปัดสมัยฟูนัน ที่พบที่เมืองออกแก้ว ประเทศ

เวียตนามใต้ จากการเดินทางไปวัดบางฟิ่งของอาจารย์ชิน
อยู่ดี ครั้นนี้ เผอิญฝนจะตกท่านเลยไปไม่ถึงบริเวณที่
คิดว่าจะเป็นเมืองโบราณนั้น แต่ก็หาโอกาสไปดูอีกให้ได้

เมื่อข้าพเจ้ากับคุณเจตนพันธ์ นมัสการลาท่านเจ้า
อาวาสวัดบางฟิ่ง แล้วก็ข้ามฟากไปยังที่ทำการผดุงครรภ์
ตำบลบางฟิ่ง ซึ่งภรรยาของคุณเจตนพันธ์ ประจำอยู่ที่นั่น
คุณเจตนพันธ์ ได้ติดต่อกำนันพั้ว ทางเจริญ ว่าข้าพเจ้า
อยากจะไปดูบริเวณที่คิดว่าจะเป็นเมืองโบราณนั้น แต่เผอิญ
ท่านกำนันไม่ว่างจึงพาไปไม่ได้ แต่ก็ให้คุณนุ่น วราโพธิ์
สารวัตรกำนันพาไปแทน พร้อมกับคุณโกมินทร์ วราโพธิ์
บุตรชายท่านสารวัตรกำนันด้วยอีกคนหนึ่ง พาหนะที่ไป
ก็คือเรือพาย เพราะตอนนั้นน้ำกำลังเต็มตลิ่ง ไม่สามารถ
เดินไปทางบกได้ ดังนั้น เราจึงไปถึงท่าน้ำบ้านคุณสง่า
สัมฤทธิ์เปี่ยม ด้วยพาหนะเรือพาย ท่ามกลางฝนตกโปรย
อยู่ตลอดเวลา

ที่บริเวณบ้านคุณสง่า สัมฤทธิ์เปี่ยม นี้เอง เราได้
พบระฆังหินขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เมตร โดย
ที่ชาวบ้านนับถือกันมากจึงสร้างศาลให้ และมีคนมาบิณฑอง
กันอยู่เนืองๆ ข้าตั้งชื่อว่า หลวงพ่อปิยะ (สารศรีสิทธิชัย)

ก็คืออย่างหนึ่งที่ชาวบ้านเขาเชื่อถือกัน จากการพิจารณาของข้าพเจ้า และคุณเจตนพันธ์ เห็นว่าเป็นระฆังหินที่ชำรุดแล้วนั่นเอง ยังมีรูสำหรับร้อยเชือกแขวนอยู่ด้วยซ้ำ และจากการซักถามคุณสง่า สัมฤทธิ์เปี่ยม เล่าว่า ได้จากเนินดินในบริเวณบ้านของเขาเอง โดยมีรถแทรกเตอร์มาขุดดินบริเวณเนินดินนั้น จึงพบเข้าและนำมาไว้ในศาลดังกล่าวสำหรับเนินดินที่ได้ระฆังหินนี้อยู่นอกคุยกออกมา ห่างกันราว ๒๐๐ เมตรเศษ จึงสันนิษฐานได้ว่า คงเป็นระฆังหินสำหรับให้ชาวเมืองมาตีร้องทุกข์เจ้าผู้ครองเมือง ในสมัยโบราณนั่นเอง

จากการได้ชมระฆังหินและถ่ายภาพไว้แล้ว คณะของเรา ๔ คน พร้อมกับคุณสง่า สัมฤทธิ์เปี่ยม อีกคนหนึ่ง ที่อาสาพาไปชมบริเวณที่คิดว่าเป็นเมืองโบราณนั้น การเดินทางไปที่ต้องลุยน้ำเป็นบางแห่ง ซึ่งมีบางแห่งน้ำลึกถึงเข่า ช้ำยังมีฝนโปรยตลอดเวลาอีก พื้นดินบางตอนก็เฉอะแฉะด้วย และก็มีบังเอิญในตอนนี้ บริเวณที่ดังกล่าวมีข้าวขึ้นเขียวชะอุ่มไปหมด จึงปกคลุมคูเมืองและเนินดินบางแห่งทำให้สังเกตบริเวณที่คิดว่าเป็นตัวเมืองโบราณได้ยาก คุณสง่าเล่าว่า ถ้าเป็นฤดูแล้งจะมองเห็นบริเวณ

ตัวเมืองโบราณนี้ได้ชัดเจน คือสังเกตเห็นเป็นบริเวณที่
ตอนแตกต่างกับบริเวณทุ่งนาทั่วไป

จากการเดินลุยน้ำสังเกตเห็นบริเวณตัวเมืองโบราณนี้
พบว่ามีเนินดินหรือโคกทั้งในบริเวณคูล้อมรอบ และนอกคู
รวมแล้วหลายแห่ง เข้าใจว่าไม่ต่ำกว่า ๑๐ แห่ง คุณ
เจตนพันธ์ ปลูกผักเสี้ยนผ่าศูนย์กลางตุแล้ว พบว่าบางโคก
ยาวราว ๓๔ เมตร และบางโคกยาวราว ๒๕ เมตร แต่
ละโคกก็ห่างกันมากบ้างน้อยบ้าง ราว ๓๐๐ เมตรก็มี มาก
กว่านี้ก็มี จากการสังเกตโคกเหล่านี้ ทำให้คิดถึงการเริ่ม
สำรวจโบราณสถานที่ตำบลคูบัว ที่จังหวัดราชบุรี ของ
กรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เพราะการสำรวจของ
กรมศิลปากรครั้งนั้น ได้พบเนินดินใหญ่ซึ่งไม่ทราบว่าจะ
เป็นอะไร ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๓ กรมศิลปากรได้ทำการ
สำรวจอีก แต่คราวนี้พบว่าที่ตำบลคูบัวนี้มีเนินดินอีกหลาย
แห่ง และในที่สุดก็ทำการสำรวจขุดแต่งเนินดินเหล่านี้
ได้พบฐานเจดีย์และโบราณวัตถุอีกมากมาย จนเป็นข่าว
ครึกโครมมาแล้วในครั้งนั้น

สำหรับบริเวณที่คิดว่าเป็นเมืองโบราณ ณ ตำบล
บางพั้งนี้ คุณสง่า คุณนุ่น และชาวบ้านที่ทำนาในบริเวณ

นั่นแหละ เติมที่เดียวบริเวณนี้มีต้นไผ่ขึ้นมากมาย ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “วังไผ่” เพราะเป็นบริเวณที่มีคูน้ำล้อมรอบด้วย ทุ่งมีต้นไผ่มากมาย จึงเรียกชื่อ “วังไผ่” ดังกล่าวแต่ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านเรียกเพี้ยนไปเป็น “บางไผ่” และจากการที่ทางอำเภอบ้านหมี่ ได้ทำถนนจากอำเภอบ้านหมี่ไปท่าโขลง ได้ใช้รถแทรกเตอร์ขุดดินทำถนนผ่านกลางบริเวณนี้ ก็ได้พบซากอิฐใต้นดินเหล่านั้น ขนาดของอิฐก็ใหญ่มาก ทุ่งก่อเรียงกันเป็นแถวอีกด้วย และได้พบทองคำหนักราว ๑๑ บาท ทำเป็นรูปคล้ายเขาควย ตอนปลายค้ำแหลมมีตุ้มกลมๆ และยังพบพระพิมพ์ดินเผาขนาดเท่าฝ่ามือ พลอยเจียรระโนเป็นเม็ดๆ อ่างไหเคลือบสีเหลืองแก่ๆ ซึ่งแตกแล้ว กำไลทองหนักราว ๒ สลึง และบางแห่งก็พบเตาขนาดใหญ่มีซี่เต้าและถ่านมากมาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทราบจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ที่ทำนาอยู่บริเวณนั้น จึงไม่ทราบถึงลักษณะของโบราณวัตถุเหล่านั้นอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตเนินดินแต่ละแห่งพบว่า มีเศษอิฐ เศษเครื่องปั้นดินเผาอยู่มากมาย ทั้งยังได้พบลูกปัดขนาดต่างๆ บนพื้นดิน ทั้งบนเนินดินและบนถนน

ที่ตัดผ่านบริเวณเมืองโบราณนี้ ยิ่งตอนฝนตกด้วยแล้วจะ
ได้ง่าย และคุณสง่า สัมฤทธิ์เปี่ยม เล่าให้ฟังอีกว่า เขา
เคยพบก้อนหินขนาดใหญ่บนเนินดินแห่งหนึ่งทางทิศเหนือ
ของบริเวณเมืองโบราณนี้ และที่เนินดังกล่าวมีคนเคยเห็น
เป็นเปลวไฟลุกขึ้นสู่ท้องฟ้าในเวลากลางคืน ซึ่งจะจริงเท็จ
อย่างไรไม่ทราบได้ นอกจากเนินดินดังกล่าวแล้ว ยังพบ
สระน้ำหลายแห่งในบริเวณเมืองโบราณด้วย และมีเตา
ขนาดใหญ่นอกคุจนกลายเป็นสระน้ำก็มี

จากการสำรวจคร่าว ๆ ท่ามกลางฝนตกพรำตลอด
เวลา และต้องลุยน้ำจากเนินดินแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง
ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมงเศษ ทำให้เข้าใจว่าบริเวณ
นี้จะต้องเป็นเมืองโบราณอย่างแน่นอน ที่ต้องร้างไปก็อาจ
จะเป็นเพราะเกิดสงคราม เกิดโรคระบาด หรือไม่ก็อาจจะ
เป็นเพราะแม่น้ำเปลี่ยนทางเดิน จากการสังเกตคุลำน้ำ
บางขาม ซึ่งอยู่ห่างจากบริเวณเมืองโบราณนี้ไม่มากนัก ก็
น่าจะเป็นไปได้ เพราะลำน้ำบางขามในปัจจุบันนี้ จะมีน้ำ
เต็มฝั่งเฉพาะฤดูน้ำหลากเท่านั้นเอง ถ้าเป็นฤดูแล้งก็จะมี
น้ำเป็นห่วง ๆ บางตอนก็ตื้นมาก และจะมีน้ำเฉพาะตอนที่
ที่เป็นลำน้ำบางขามเท่านั้น แต่ตอนใต้ลงไปก็ติดต่อกับ

แม่น้ำลพบุรีจะตื้นมาก บางตอนก็ไม่มีน้ำเลย อย่างไรก็ตาม
 ลำน้ำสายนี้อาจจะเป็นแม่น้ำใหญ่มาก่อน ดังที่ปรากฏใน
 อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยว่า ลำน้ำบางขามนี้ไปลงแม่น้ำ
 ลพบุรีที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี และมีต้นน้ำมาจาก
 เขตแดนจังหวัดลพบุรี ในอำเภอโคกสำโรง กับจังหวัด
 เพชรบูรณ์ต่อกัน แล้วไหลลงตามลำสายห้วยแก้ว คลอง
 สนามแจง ร่วมกับลำน้ำที่มาจากทางน้ำสาคร เขตจังหวัด
 นครสวรรค์ ไหลผ่านหลังเมืองชัยนาทที่เรียกน้ำวังไร
 เข้าสู่ลำโพชัย คลองบางกะเพียง คลองชักกราว และ
 ลำน้ำบางขาม ผ่านวัดไล้ไปออกที่ริมวัดปากน้ำ ตำบล
 ม่วงหมู อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี ต่อจากนี้ไหลผ่าน
 ที่ว่าการอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรีด้านตะวันตก วกเข้า
 คลองบางปี ถึงใกล้บ่อมริมทางรถไฟ แล้วลงคลองมะขาม-
 เทศ ไปทางพุทธโธ ตอนทอง เขตอำเภอบ้านหมอ วัด
 อุโลม ที่ว่าการอำเภอมหาราช ที่ว่าการอำเภอบางปะหัน
 วัดเขาคิน และเพนียดคลองข้างพระนครศรีอยุธยาด้าน
 ตะวันออก วัดทองปู่ ชนแม่น้ำป่าสักที่เหนือสถานีบ้านม้า
 แล้วออกปากข้าวสารใต้วัดพิชัย เข้าคลองสวนพลู วกไป
 ทางทิศตะวันตก ไหลออกที่ใต้วัดพนัญเชิงตรงปากแม่น้ำ

แม่เบีย ผิงตะวันออกแม่น้ำเจ้าพระยา

พระยาโบราณราชธานินทร์ ได้สันนิษฐานไว้ว่า พระนางจามเทวีธิดาพระเจ้ากรุงละโว้ ได้เสด็จขึ้นไปครองเมืองหริภุญไชยตามลำน้ำนี้ ดังปรากฏข้อความในหนังสือเรื่องเกี่ยวกับพระนครศรีอยุธยา ที่กล่าวถึงระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสตั้งแต่พระราชวังจันทร์เกษม ถึงจังหวัดลพบุรีในรัชกาลที่ ๖ ตอนหนึ่งว่า

“แม่น้ำลพบุรีตอนตั้งแต่ปากช่องท้องพรหมาตราชันขึ้นไป เป็นแม่น้ำเดิมอยู่เพียงวัดปากน้ำ ระยะทางประมาณ ๕๕๐ เส้น ต่อไปแม่น้ำวกบ่ตข้างเหนือผ่านหน้าวัดลัษย์ ตรงขึ้นไปตามแม่น้ำโพธิไชย และตำบลจันเสน ซึ่งอยู่ใต้เขาตักกลีลงมา ที่ตำบลจันเสนมีเนินดินทำนองจะเป็นเมืองท่าด่านฝ้ายเหนือของลพบุรีครั้งสมัยขอม แม่น้ำสายนี้เดินเลียบขึ้นไปจนหลังอำเภอพยุหคีรี แต่จะไปบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาตรงที่ใด ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่มีเวลาที่จะตรวจขึ้นไปถึง ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าว่า แม่น้ำสายที่เลียบขึ้นไปหลังอำเภอพยุหคีรีนี้เอง เป็นทางที่นางจามเทวีธิดาพระเจ้ากรุงละโว้เดินทางขึ้นไปครองเมืองหริภุญไชย...”

ถ้าหากลำน้ำสายนี้ เป็นทางที่พระนางจามเทวีเสด็จ

จริง ในสมัยนั้นก็ต้องเป็นแม่น้ำใหญ่แน่นอน และเมืองโบราณที่ริมน้ำบางขามนั้นก็ต้องมีในสมัยนั้นแล้ว จากหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงเรื่อง ๆ หนึ่ง ในสมัยนั้นไว้ตอนหนึ่งว่า

“.....พระเจ้าจักรพรรดิ มีธิดาคู่หนึ่งพระนามว่า พระนางจัมมเทวี เป็นอัครมเหสีของเจ้าประเทศราชในเมืองรามัญ (อาจเป็น เมืองราม ซึ่งใกล้ ๆ กับเมืองลพบุรีก็ได้) กำลังทรงครรภ์ได้ ๓ เดือน พระเจ้าจักรพรรดิทรงส่งพระนางจัมมเทวีพระธิดาของพระองค์ ให้มาครองราชสมบัติในที่นี้ (หริภุญไชย) ฝ่ายพระนางพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่จำพวกละ ๕๐๐ องค์ กับพระมหาเถรทรงไตรปิฎก ๕๐๐ องค์ ลงเรือมาตามแม่น้ำพิงค์ ๗ เดือน จึงบรรลุถึงเมืองนี้.....”

สำหรับเมืองรามัญ หรือที่ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร เขียนไว้ในวงเล็บว่า “อาจเป็นเมืองรามซึ่งใกล้ ๆ กับเมืองลพบุรีก็ได้” นั้นอยู่ที่ใด จะเป็นเมืองโบราณที่วังไผ่นี้ใช่หรือไม่ นักโบราณคดีน่าจะได้ค้นคว้าหาตุ้ให้แน่นอนต่อไป

ส่วนในพงศาวดารโยนก ก็มีข้อความปรากฏว่าด้วยระยะทางนางจามเทวีตอนหนึ่งว่า

“.....เรือที่นั่งก็เคลื่อนคลาโดยกระบวนตามไปเป็นลำดับ คับคั่งนที่ทางชลมารค ออกจากกรุงละโว้มหานคร ไปประทับยับยั้งประชุมพล ณ ตำบลเมือง บาง/ระบาง ครั้นยกจากเมืองบางระบาง ไปประทับพักพล ณ เมืองคันธิกะ ยกจากเมืองคันธิกะ ไปประทับพักพล เมืองบุรีรัฐฐะ.....”

จากข้อความในพงศาวดารโยนก ที่กล่าวถึงเมืองบางระบางนั้น จะเป็นเมืองโบราณที่วังไผ่สีใ้หรือไม่ ก็ น่าคิดอีกเหมือนกัน อย่างไรก็ตามในเชิงอรรถของ พระยาประชากิจกรจักร์ ก็มีว่า เมืองบางระบาง น่าจะเป็นปากบางหมื่นหาญที่ใกล้ปากน้ำบางพุทรา เมืองคันธิกะ น่าจะเป็นชัยนาท และเมืองบุรีรัฐฐะ น่าจะเป็นนครสวรรค์

และถ้าหากเมืองโบราณที่วังไผ่สีใ้ เก่าแก่ถึงสมัยนั้นจริง ก็มีสิ่งที่น่าคิดอีกอย่างหนึ่งคือ มีหมู่บ้านหมู่หนึ่ง ซึ่งอยู่คนละฟากแม่น้ำบางขาม ของเมืองโบราณแห่งนี้ ชื่อ “บ้านขอม” ก็ไม่ทราบเหมือนกันว่า เคยมีขอมอาศัยอยู่มาก่อนในสมัยนั้นหรือไม่

จากการเดินทางไปสำรวจคร่าว ๆ ของข้าพเจ้า และคณะในวันนั้น คุณสง่า สัมฤทธิ์เยี่ยม ชาวบ้านที่นำไป

สำรวจในวันนั้นได้เล่าให้ฟังว่า เคยมีคนสำรวจ ๓-๔ คน เคยมาสำรวจก่อนหน้าข้าพเจ้าก่อนแล้ว เข้าใจว่าคงจะทราบจากข่าวหนังสือพิมพ์ ซึ่งเคยมีข่าวว่ามีการขุดพบโบราณวัตถุที่เมืองโบราณแห่งนี้ และตอนที่ข้าพเจ้าไปดูก็มีเนินดินหลายแห่งที่ถูกขุดค้นหาของมีค่ากัน

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร หรือคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร ควรจะรีบทำการสำรวจและขุดค้นโดยด่วน เพราะถ้าขึ้นรอช้ามากไป หลักฐานต่าง ๆ ทางโบราณคดีก็จะไม่มีเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทราบว่า ทางกรมศิลปากร หรือคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร ยังไม่เคยสำรวจเมืองโบราณแห่งนี้ให้ถูกหลักวิชาเลย และก็ยังไม่มีใครทราบว่าเมืองโบราณอยู่ที่นั่น ถ้าดูจากแผนที่ทางอากาศก็ไม่ทราบว่า จะพบหรือไม่ เพราะลักษณะของคูเมืองในปัจจุบันนี้ หลายตอนต้นเขินไปมาก เพราะเป็นทุ่งนา ชาวนาก็ทำนากันมาทุกปี ย่อมจะต้นเขินไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม กรมศิลปากร หรือคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร น่าจะได้รับทำการสำรวจขุดค้นให้ถูกหลักวิชาโดยด่วนต่อไป. *

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน “ชาวกรุง”

ฉบับปีที่ ๑๕ เล่มที่ ๑๐ ประจำเดือน กรกฎาคม ๒๕๑๓

ปรากฏการณ์นางผมหอม

